

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

**Сумська філія
Кафедра юридичних дисциплін**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ
навчальної дисципліни «Сучасні проблеми адміністративного права та
процесу»
обов'язкових компонент
освітньої програми другого(магістерського) рівня вищої освіти

081 Право (правозастосування)

за темою: « Підсудність адміністративних справ: проблемні аспекти».

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.22 № 9

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
ХНУВС
Протокол від 16.09.2022 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін

Протокол від 18.09.2022 № 5

Розглянуто на засіданні кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
ХНУВС (протокол № 2 від 01.09.22)

Розробники: доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
к.ю.н., доцент Маркова О. О.

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук,
доцент Панасюк О. В.

План лекції:

1. Загальна характеристика підвідомчості в адміністративних справах.
2. Співвідношення підвідомчості та юрисдикції в адміністративних справах.
3. Характеристика підсудності деяких категорій адміністративних справ.

Література:

1. С. В. Ківалов Підвідомчість та підсудність справ щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування // Наукові праці НУ ЩЮА., 2013. – с. 5-21.
2. Бахрах Д. Н. Административное право России : учеб. для вузов / Д. Н. Бахрах. — М.: Норма, 2004. — 768 с. — С. 567-568.
3. Обрізко І. М. Проблеми юрисдикції адміністративних судів та принцип спеціалізації у системі судочинства [Електронний ресурс] / І. М. Обрізко. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/misb/2011_3-4/Obrizko.pdf.
4. Павлова Л. В. Підвідомчість справ в адміністративному судочинстві [Електронний ресурс] / Л. В. Павлова. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Вюртенбергер Т. Роль юридичної методології в демократичній правовій державі / Т. Вюртенбергер // Український правовий часопис. — 2004. — Вип. 6. — С. 5—12.
6. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам : рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 27.06.2007 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. У справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України: рішення Конституційного Суду України від 01.04.2010 р. № 10-рп/2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають з земельних відносин : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.05.2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
9. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ від 01.03.2013 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
10. Мірошніченко А. М. Земельне право України : підручник / А. М. Мірошніченко. — К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. — 712 с. — С. 383.
11. Аналіз практики застосування адміністративними судами положень Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» : узагальнення судової практики від 28.09.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
12. Цивільний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент. / В. І. Тертишні-ков. — Х.: Консум, 2002. — 408 с. — С. 181-188.
13. Основи адміністративного судочинства в Україні : навч. посіб. для юрид. ф-тів та юрид. клінік / за заг. ред. Н. В. Александровой Р. О. Куйбіди. — 2-ге вид., допов. і переробл. — К.: КНТ, 2009. — 248 с. — С. 62.
14. Кодекс адміністративного судочинства України : наук.-практ. комент. / С. В. Хівалов, О. І. Харитонова, О. М. Пасенюк [та ін.]. — 3-тє вид. — Х., 2008. — 560 с. — С. 88.
15. Криса Т. Підсудність адміністративних справ, що пов'язані з виборчим процесом [Електронний ресурс] / Т. Криса. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
16. Стефанюк В. С. Судовий адміністративний процес : монографія / В. С. Стефанюк. — Х.: Консум, 2003. — 464 с. — С. 234.
17. Панченко О. Проблемні питання підсудності адміністративних справ / О. Панченко // Вісник Вищого адміністративного суду України. — 2008. — № 4. — С. 9-20.
18. Смокович М. І. Правильне визначення підсудності в адміністративному судочинстві як гарантія судового захисту / М. І. Смокович // Вісник Вищого адміністративного суду України. — 2011. — № 1. — С. 9-23.
19. Кодекс адміністративного судочинства України : наук.-практ. комент. У 2 т. Т. 1 / за заг. ред. Р. О. Куйбіди. — К.: Книги для бізнесу, 2007. — 522 с. — С. 189.
20. Штелих С. П. Теоретичні аспекти інстанційної організації судової системи України / С. П. Штелих // Адвокат. — 2011. — № 8. — Ст. 38.

1. Поняття підсудності адміністративних справ є усталеним в юридичній літературі, і під ним розуміють коло адміністративних справ, які уповноважений вирішувати кожен конкретний

адміністративний суд [18]. Так, якщо норми про підвідомчість установлюють коло справ, віднесених до розгляду адміністративних судів як окремої системи юрис-дикційних органів, то інститут підсудності дозволяє розмежувати справи, віднесені до компетенції адміністративних судів, у межах системи цих судів між окремими її ланками чи елементами [19]. Якщо при визначенні підвідомчості встановлюється, суд чи не суд має вирішувати правовий спір, то при визначенні підсудності питання про те, що справу вирішує суд, уже вирішено позитивно. Відтепер необхідно визначити, який саме суд має розглядати справу [20].

Правила підсудності справ конкретному суду визначаються за допомогою комплексу правових норм, що дозволяють розмежувати компетенцію адміністративних судів стосовно розгляду та вирішення спорів, однією із сторін яких є орган місцевого самоврядування.

Отже, підсудність адміністративних справ можна розглядати у двох аспектах, як: 1) правовий інститут, норми якого регулюють належність адміністративної справи щодо компетенції окремої ланки системи адміністративних судів, та конкретного адміністративного суду цієї системи зокрема; 2) сукупність адміністративних справ, які завдяки своїм властивостям (зміст справи, суб'єкти справи, предмет спору) належать до компетенції як системи адміністративних судів у цілому, так і окремого суду цієї системи.

Розподіл публічно-правових спорів у межах системи адміністративних судів відбувається з урахуванням низки фактичних обставин, що простежуються у кожному конкретному випадку виникнення конфлікту між двома суб'єктами. Проаналізувавши норми КАС України щодо підсудності адміністративних справ, можна дійти висновку, що розподіл справ між адміністративними судами здійснюється за трьома критеріями: предметним, територіальним та інстанційним. Обставинами, які впливають на такий розподіл публічно-правових спорів (обставини, які зумовлюють підсудність конкретної адміністративної справи адміністративному суду), є: 1) особливий склад учасників публічно-правового спору (залежно від специфіки такого складу конкретна адміністративна справа розглядатиметься у загальному місцевому суді, окружному адміністративному суді, Київському апеляційному адміністративному суді або ж у ВАСУ); 2) місцезнаходження позивача або відповідача (за загальним правилом адміністративні справи вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача); 3) належність адміністративного спору до певної інстанції системи адміністративних судів (тобто різні публічно-правові спори можуть бути розглянуті та вирішені або місцевими загальними судами як адміністративними судами, або окружними адміністративними судами, або апеляційними адміністративними судами, або Вищим адміністративним судом України) [21].

У теорії адміністративного судочинства виокремлюють територіальну, предметну та інстанційну підсудність адміністративних справ. Територіальна підсудність адміністративних справ — це сукупність правил, що визначають розмежування компетенції адміністративних судів одного рівня залежно від місця розгляду адміністративних справ по першій інстанції. Територіальну підсудність поділяють на: загальну, договірну, виключну, за зв'язком справ [22]. Частина 1 ст. 19 КАС України передбачає, що адміністративні справи вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених КАС України. Власне, обрання такого способу вирішення справи обумовлено тим, що рішення суб'єктів владних повноважень, яке стосується прав багатьох осіб (нормативно-правовий акт), може бути оскаржено значною кількістю позивачів. Це положення також встановлено і в інтересах відповідача (для тих поодиноких випадків, коли відповідачем є фізична чи юридична особа) за позовом суб'єкта владних повноважень [23]. Таким чином, справи за позовами фізичних чи юридичних осіб до органів місцевого самоврядування щодо оскарження нормативно-правових актів цих органів вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням органу місцевого самоврядування.

2. Чітке визначення підвідомчості справ органам адміністративної юрисдикції є вагомими елементом організаційно-правової характеристики даного правового інституту. Якщо звернутися до процесуальних кодексів, то ними визначено засади такого відмежування. Для їх установлення необхідно проаналізувати коло та специфіку повноважень адміністративних судів у порівнянні з обсягом та специфікою закріплення компетенції інших судових ланок. У науці адміністративного права підвідомчість найчастіше визначають як частину (елемент) компетенції, а іноді і як тотожні поняття. Однак компетенція є значно ширшим поняттям. У теорії права компетенцію можна розглядати у кількох аспектах: як сукупність повноважень, прав, коло повноважень певного органу; сукупність виключно тих повноважень, якими наділено орган у межах закону і відповідно до закону [4]. З іншого боку, компетенція визначається як коло встановлених законом повноважень, які водночас є обов'язками [4]. Ряд науковців взагалі не застосовують поняття підвідомчості, підміняючи його поняттям «компетенція» або ж «уповноважений розглядати» тощо [5].

Разом із поняттям підвідомчості у науці адміністративного права вживається термін

«юрисдикція», при цьому автори часто застосовують їх як синоніми. У теорії галузевих наук поняття юрисдикції окремі науковці розглядають як тотожне підвідомчості, а саме — як розмежування компетенції щодо розгляду й вирішення спорів та інших правових питань. Юрисдикцію ще можна розглядати як певну властивість конкретних правовідносин у разі виникнення спору потрапляти під відання (входити до юрисдикції) того чи іншого органу; або ж її визначають як коло справ, вирішення яких законом віднесено до компетенції певного державного чи громадського органу [6].

Підвідомчість часто визначається як врегульований правом зв'язок двох сторін правовідносин: тієї, яка відає, вирішує, і тієї, яка є підвідомчою, залежною. Д. М. Бахрах зазначає, що для владних суб'єктів підвідомчість — це частина їх компетенції, що пов'язує їх повноваження із визначеними об'єктами владного впливу, визначає їх межі. А для іншої сторони владних правовідносин підвідомчість означає її правову залежність від того, хто відає справами [7].

КАС України встановлює не чіткий перелік справ публічно-правового характеру, що належать до підвідомчості адміністративних судів, а перелічує лише родові ознаки таких справ. Такий підхід має як свої позитивні, так і негативні сторони. До позитивних сторін слід віднести підвищену уніфікованість відповідних правових норм, що дозволяє потенційно зарахувати до сфери підвідомчості адміністративних судів досить широку категорію справ. Проте негативним проявом такого підходу до формулювання сфери підвідомчості справ адміністративним судам є те, що занадто абстрактне формулювання категорій відповідних справ при загальній нормативній невизначеності змісту категорії публічно-правового спору на рівні КАС України вимагатиме у кожному випадку від суду з'ясування того, чи може той чи інший конкретний публічно-правовий спір визнаватися підвідомчим саме адміністративному суду.

Значно складнішою і суттєвішою у теоретико-правовому та в практичному плані виглядає проблема відмежування компетенції адміністративних судів в Україні від компетенції господарських та від загальних судів (зокрема, у здійсненні останніми судочинства у порядку цивільної юрисдикції). Судова практика, на жаль, спростовує окремі висновки науковців про те, що існують лише «окремі труднощі при визначенні суду, який має право розглядати окремі категорії публічно-правових спорів за участю суб'єктів владних повноважень». Адже правильне визначення компетенції конкретного суду як позивачами, так і суддями щодо вирішення того чи іншого спору є запорукою дотримання права особи на справедливий суд та розгляду справи протягом розумного строку. Разом із тим, судова практики останнього десятиліття доводить, що й на теперішній час компетенція українських судів щодо вирішення окремих категорій справ залишається невизначеною. Зазначене призводить до порушення права особи на судовий захист, зниження ефективності правосуддя. Судова практика містить багато випадків, коли судові рішення скасовується саме з підстав порушення правил юрисдикції.

Спроби вирішення проблеми відмежування підвідомчості справ адміністративним судам через запровадження тих чи інших критеріїв такої підвідомчості з наступною імплементацією їх до КАС України не призведуть до вирішення порушеної проблеми у принципі. Більше того, вони спроможні ще більше заплутати та посилити конфліктність при практичному розмежуванні судових юрисдикцій. На думку І. М. Обрізко, найбільш послідовним способом реалізації конституційних засад спеціалізації судової системи та визначення, у зв'язку із цим, компетенції адміністративних судів стане визначення такої компетенції за допомогою зазначеного принципу. Такий перелік, очевидно, спершу не буде вичерпним, проте він має охоплювати всі види адміністративних справ за такою ознакою, як їх публічно-правовий характер і неможливість вирішення в іншому порядку судового розгляду. Позитивним моментом такого підходу стане його наочність, що дасть можливість однозначно орієнтуватися у компетенції адміністративних судів [8].

Таким чином, розмежовуючи підвідомчість публічно-правових спорів адміністративним судам, КАС України встановлює коло спорів, які, хоча й мають публічно-правовий характер, вирішуються у порядку іншого судочинства. Тому питання підвідомчості адміністративному суду з того чи іншого правового питання є дуже важливим, оскільки таким чином встановлюються межі повноважень суду з вирішення спору та предмет доказування у справі. Тому від правильного визначення підвідомчості суду у багатьох випадках залежить можливість комплексного захисту прав осіб [9].

3. Найбільш поширеною категорією справ, яка підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства, є спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності. У цій категорії справ з'ясування присутності у спорі органу державної влади чи органу місцевого самоврядування не є достатнім для висновку про те, що справа є публічною. До перевірки критеріїв підвідомчості потрібно підходити комплексно і неодмінно з'ясовувати, яку роль у правовідносинах відігравав той чи інший орган державної влади чи орган

місцевого самоврядування, чи діяв він на виконання владних управлінських функцій, чи був рівноправним суб'єктом цивільного (господарського) права.

Водночас, доволі дискусійним є питання щодо визначення кола публічно-правових спорів за участю органів місцевого самоврядування, на які, відповідно, поширюється юрисдикція адміністративних судів. Зокрема, це, наприклад, спори фізичних і юридичних осіб з органами місцевого самоврядування щодо набуття права власності на земельні ділянки. Адже протягом тривалого часу не було чітко зрозуміло, до підвідомчості яких судів, місцевих господарських чи адміністративних, належить вирішення цих спорів. Зазначена ситуація зумовлювала вирішення цих спорів як адміністративними, так і господарськими, загальними судами.

Зокрема, цю тенденцію, наприклад, можна прослідкувати в оглядовому Листі Вищого адміністративного суду України (далі — ВАСУ) від 21.12.2007 р. «Про практику застосування адміністративними судами приписів Кодексу адміністративного судочинства України стосовно визначення юрисдикції адміністративних справ (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим адміністративним судом України)», де ВАСУ зазначає, що справи про визнання недійсними рішень органів місцевого самоврядування про відмову у наданні земельних ділянок у власність є адміністративними... Орган місцевого самоврядування є органом у здійсненні владних управлінських функцій, згідно з земельним законодавством, в частині надання земельних ділянок у власність чи користування, передачі їх в оренду і тільки після розгляду таких питань та прийняття відповідних рішень виникають певні зобов'язання та визнання прав, здійснення певних дій щодо виконання прийнятого рішення... Оскільки нормами КАС України (без зазначення будь-яких виключень, у тому числі і щодо земельних правовідносин) передбачено, що спір між юридичними особами та суб'єктами владних повноважень щодо оскарження його рішень розглядаються за правилами адміністративного судочинства, він не може бути розглянутий за правилами ГПК України [10]. У той же час, у п. 15 рекомендацій Президії Вищого господарського суду України (далі — ВГСУ) «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» зазначалося, що господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають із земельних відносин, в яких беруть участь суб'єкти господарської діяльності, оскільки земля є об'єктом цивільних прав і обов'язків і використовується в господарській діяльності на підставі цивільно-правових угод. До таких справ слід відносити справи, пов'язані із захистом права власності або користування землею, в яких, захищаючи свої цивільні права й охоронювані законом інтереси, беруть участь суб'єкти господарської діяльності. Якщо предметом спору є право власності на земельну ділянку або право користування нею, у тому числі відновлення порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень владних органів претендує на спірну земельну ділянку, то такий спір є спором про право і незалежно від участі у ньому органу, яким земельна ділянка надана у власність або в користування, повинен вирішуватися в порядку господарського судочинства [11].

Здавалося б, Конституційний Суд України поставив крапку в дискусії вищих спеціалізованих судів щодо підвідомчості земельних спорів за участю органів місцевого самоврядування. Так, Конституційний Суд України у своєму Рішенні зазначив, що спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності слід розуміти так, що до публічно-правових спорів, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів, належать і земельні спори фізичних чи юридичних осіб з органом місцевого самоврядування як суб'єктом владних повноважень, пов'язані з оскарженням його рішень, дій чи бездіяльності [12].

Проте, незважаючи на рішення Конституційного Суду України, проблема розмежування підсудності остаточно вирішеною не була. Верховний Суд України та ВГСУ продовжують відстоювати позиції щодо господарської, цивільної юрисдикції спорів щодо розпорядження органами місцевого самоврядування земельними ділянками. Так, ВГСУ у Листі від 23.06.2010 р. зазначив: «...останнім часом трапляються випадки безпідставного припинення господарськими судами провадження у спорах щодо оскарження рішень органів місцевого самоврядування, пов'язаних з розпорядженням земельними ділянками». Земельні відносини поділяються на публічні і приватні. Відповідно, і спори в таких відносинах можуть бути як публічно-правовими, так і приватно-правовими (цивільними, господарськими). Правовідносини, які склалися між сторонами, стосуються права власності на спірну земельну ділянку та підстав його набуття. Рада як власник землі вільна у виборі суб'єкта щодо надання йому цього права в порядку, встановленому законом. Разом із цим, Рада владних управлінських функцій не здійснювала і суб'єктом владних повноважень у цих відносинах не була. Ураховуючи викладене, адміністративні суди дійшли помилкового висновку, що позов, предметом якого є перевірка правильності формування волі однієї із сторін стосовно розпорядження землею та передачі відповідних прав на неї, може бути розглянутий за правилами КАС України.

Аналогічну позицію можна прослідкувати у Постанові Пленуму ВАСУ «Про деякі питання

практики розгляду справ у спорах, що виникають з земельних відносин». Таким чином, справи у спорах за участю державних органів та органів місцевого самоврядування, що виникають із правовідносин, в яких державні органи та органи місцевого самоврядування реалізують повноваження власника землі, а також в інших спорах, які виникають із земельних відносин приватноправового характеру, за відповідності складу сторін спору ст. 1 ГПК України підвідомчі господарським судам [13].

У той же час, у п. 7 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України (далі — ВССУ) «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» зазначається, що земельні відносини, суб'єктами яких є фізичні чи юридичні особи, органи місцевого самоврядування, органи державної влади, а об'єктами — землі у межах території України, земельні ділянки та права на них, у тому числі на земельні частки (паї), регулюються земельним і цивільним законодавством на принципах забезпечення юридичної рівності прав їх учасників, забезпечення гарантій прав на землю. Захист судом прав на землю у цих відносинах здійснюється у способи, визначені ст. ст. 16, 21, 393 ЦК України, ст. 152 ЗК України, у тому числі шляхом визнання недійсними рішень органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування. Відповідно до цього спори, що виникають із земельних відносин, в яких хоча б однією із сторін є фізична особа, незважаючи на участь у них суб'єкта владних повноважень, згідно із ст. 15 ЦПК України розглядаються у порядку цивільного судочинства [14].

Відтак, можна констатувати, що проблема підвідомчості у цій категорії справ і досі існує. Разом із тим, деякі науковці пропонують вирішити цю проблему шляхом створення відповідних судів для вирішення таких спорів. Зокрема, А. М. Мірошніченко зазначає про можливість запровадження в Україні так званого суду дрібних спорів, що могло би сприяти ефективному захисту земельних справ і дозволило б розвантажити існуючу судову систему [15]. Як уявляється, надмірна спеціалізація судів може призвести до негативних наслідків. Адже, на теперішній час, існують аналогічні пропозиції щодо створення, наприклад, судів, що будуть вирішувати податкові спори. Надмірна спеціалізація здатна розбалансувати судову систему та негативно позначитися на її функціонуванні. Із цієї позиції ефективніше створювати спеціалізації в уже створених судах для підвищення ефективності розгляду конкретно визначених категорій справ.

Слід зазначити, що справи, пов'язані із земельними відносинами за участю органів місцевого самоврядування, є неодиноким випадком непорозуміння між судами різних юрисдикцій щодо підвідомчості саме їм тієї чи іншої категорії справ. Так, практично аналогічна ситуація виникла в результаті прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків», у зв'язку з чим виникли нові категорії публічно-правових спорів між особами, які мають право на приватизацію житла в гуртожитках, та органами, уповноваженими приймати такі рішення. Разом із тим, ВАСУ в Аналізі практики застосування адміністративними судами положень Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» зазначає, що в практиці адміністративних судів не виникає ускладнень під час вирішення питання про юрисдикцію судів щодо вирішення цієї категорії справ. Водночас, як зазначає Генеральна прокуратура України, аналогічні справи суди розглядають у порядку цивільного судочинства [16].

Таким чином, можна зробити висновок, що на теперішній час існують категорії спорів, що вирішуються судами різних судових юрисдикцій. Постанови Пленумів вищих спеціалізованих судів красномовно свідчать про існування юрисдикційного конфлікту, що фактично виявляється у вирішенні одних і тих же спорів судами різних судових юрисдикцій. Відтак, як уявляється, потребує визначення та законодавчого закріплення поняття «юрисдикційного конфлікту», який можна визначити як конфлікт між судами різних юрисдикцій із питань їх компетенції, коли вони вважають або схиляються до того, що саме в їх компетенції знаходиться вирішення певного спору (категорії спорів).

Правильне визначення юрисдикції того чи іншого суду відіграє важливу роль у захисті прав і свобод людини і громадянина. Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово зазначав, що дотримання судом установлених процесуальних правил під час розгляду справ є забезпеченням права на справедливий суд, передбаченого ст. 6 Конвенції.